

Štev. 2.

V Ljubljani, dne 3. februarja 1910.

Leto II.

Posli v družini.

Pred nekaj desetletji je dobil kmet delavcev in poslov, kolikor jih je hotel. Večja posestva so imela svoje kočarje in kajzarje, ki so prišli radi pomagat v hujšem delu. Razni sabenjiki so bili še veseli, če jih je kdo poklical k poslu, saj so potem pozimi tem lažje poprosili za kakšen polič pšena ali lonček mleka. — Otroci manjših posestnikov so šli služiti za neznatno plačo ali le za obleko. 20 do 30 gld. je bila dogovorjena plača in zraven še črevlje in nekaj obleke. Revnim starišem svojih poslov je pa gospodinja tako ob mraku navela kruha, moke ali prstine za potrebo. Malo plačo so imeli posli, vendar so splošno več prihranili, kakor zdaj. Ti posli so bili prav zraščeni s hišo, da bi se zdelo vsakemu, kakor da tam pri sosedovih nekaj manjka, ko bi ne bilo stare Mice ali dobrega Janeza. Po dvajset, trideset, celo petdeset let so služili pri eni hiši, ljubljani in spoštovani od domačih. Ob smrti so zapustili svoje prihranke pogosto gospodarju ali njegovim otrokom. Kako lepo je bilo srce teh starih in zvestih poslov! Zdaj jih žal ni več in z njimi je izumrl tudi oni pravi domači duh starih hlapcev in dekel. Naši posli ostanejo komaj leto v isti hiši; redki so po tri ali štiri leta, da bi pa ostal kdo do dvajset let, se še v vsaki deveti vasi ne primeri. Vse beži v Ameriko, v mesta in tovarne, kjer navadno trpe veliko večje pomanjkanje, kakor doma v rojstnem kraju.

Pregovor pravi, da potapljaajo ladjo še miši zapustijo. Ker zdaj še domači delavci zapuščajo kmeta, bi morali iz tega sklepati, da gre s kmetom rakovo pot. V resnici pa kmet vstaja k novemu življenju. Otroci, ki so zapustili materina tla kmečke hiše, se bodo v tujini zgubili in zginili brez sledu in brez koristi za narod, domača zemlja bo pa v kmečki hiši še vedno rodila in živela steber našega naroda — doma-

čega kmeta. Pred ali pozneje mora priti čas, ko bodo zavedni kmetje s ponosom ljubili domačo grudo in se čudili onim norcem, ki jo tako brezsrčno zapuščajo. Da ne moremo kmečkega stanu in lastnega gospodarstva tako naglo povzdigniti, kakor bi želeli, je veliko krivo pomanjkanje delavcev in poslov na kmetih. V mestih delavci stradajo in jih dobiš lahko precej, kolikor hočeš za vsako delo. Na kmetih jih manjka več kakor polovica. Toda še s temi, ki služijo, ima gospodar ali še večkrat gospodinja vedno vojsko. Le vprašaj enega gospodarja, kako je z njegovimi posli, ti bo povedal storiše, da te bodo kar ušesa bolela. Plačo bi radi imeli tako visoko, da bi vsa hiša le zanje delala. Za delo ne marajo, za korist hiše se ne brigajo. Po noči vasujejo, v nedeljo pijejo in plešejo, gospodar pa sam doma za vse dela. Zamerijo vsako besedo, da, še v sili ne sme nič reči, in zraven visoki, da bi se moral skoro odkriti, če je treba kaj delati. Boljši je vsak tujec, kakor tak posel. Tako gospodarji.

Posli imajo pa tudi precej svoje upravičene pritožbe pripravljene: Plača je na kmetih prenizka, r je vse tako drago. Gospodar se ne zmeni za posla. Če je posel bolan ali v težavah — se gospodar prav nič ne briga: Delaj, kakor živina, dokler ne pogineš! Treba je skrbeti za starost in dobiti drugod boljši zaslužek, ker doma ni nič. — Nekaj krivde je gotovo na obeh straneh. Rane je treba za časa spoznati in ozdraviti, da ne pride v kri splošno zastrupljenje. Poskusimo danes nekaj navodil dati gospodarjem, kako bi si mogli boljše posle vzgojiti.

1. Posli so udje domače družine.

V tovarnah so najprej vpeljali nauk, da delavec proda tovarnarju le delavno moč. Delavec dela, tovarnar ga plača po dogovoru, pa sta bot. Ta nauk se je razširil tudi v mnoge hiše po deželi. Posel se vdinja za plačo, delo, go-

spodar ga plača in nima nobene dolžnosti do njega. Kaj mu mar, kako živi in se obnaša. Dozdaj je bila v vseh krščanskih hišah ena družina iz domačih in poslov. Kdor je prišel k hiši, je postal pravi ud družine in vžival vse njene dobrate. Jedel je iz iste sklede, molil skupaj z vsemi, gospodar je imel skrb zanj, kakor za svojega otroka, dokler je ostal pod njegovo streho. To je krščansko, to je lepo.

2. Gospodar mora skrbeti za dobro življenje poslov.

Posli so ljudje, slabostim podvrženi, kakor vsi drugi. Če so bili po raznih slabih službah, so navadno še malo slabši. Poslom mora gospodar dati priložnost, da izpolnjujejo svoje verske dolžnosti. Ako bodo Bogu zvesti, bodo zvesti tudi njemu. Če bodo radi molili in radi zakramente prejemali, bodo tudi njemu radi in dobro delali. Paziti mora, da pod njegovo streho ne bo nobeden v nevarnosti za svojo čistost. On je pred Bogom odgovoren za življenje svojih domačih. Prazen strah je strah, da ne bo mogel poslov dobiti, če v tem oziru odločno nastopi. Naj le gre precej, če noče pošteno živeti. Opazil sem večkrat, da ravno v take hiše pošteni posli ne marajo, kjer navadno vse dekle padejo, ali še pred gospodarjem in njegovimi otroci niso varne. Prav imajo vsi taki posli. V hišo, kjer se ne gleda na pošteno življenje ali so veri in cerkvi naravnost nasprotni, naj nobeden pošten posel ne gre. Saj mora potem sramoto le sam prenašati. — Posebno slabo je na večjih posestvih in v nekaterih gostilnah, kjer imajo krčmarji natakariče ali dekle za vabo pivcev. Večina onih, ki gredo v Ljubljano služiti, tudi navadno zaide. — Vsak zaveden gospodar mora vedeti, da zgubi posel s poštenostjo tudi glavno oporo za opravljanje svoje službe — veselje do dela in vdanost gospodarju. Pokvarjeni posli zapeljejo pred ali pozneje tudi gospodarjeve otroke. Vsled

nečistosti peša potem vedno bolj kmečki stan, kmetje si kopljejo sami svoj grob.

Resnično je tudi, da večina gospodarjev odkaže svojim poslom take spalnice, da bi se pač mogel varovati, ko bi bil angel, v danih razmerah pa mora pasti. Nikdar ne pogleda, kako se obnašajo ponoči. Če sliši ponočno vsovanje, se potolaži z mislijo, da sam ni bil v mladosti veliko boljši. — Hvala Bogu, da se je zavednost in pošteno življenje po cerkvenih bratovščinah v zadnjem času močno razširilo. V resnici mora nečistost in s tem združeno pijančevanje zastrupiti življenjske korenine našega naroda.

3. Skrb za telesno zdravje.

Gospodar skrbi za svojo živino, da ima dobro krmo in dobre hleve. Vse zagotovo, da bo tem boljše rastla, čim boljše jo bo postregel. — Posli so udje njegove družine, torej mora tudi zanje imeti potrebno skrb. Delavnemu človeku se spodobi pošteno stanovanje. Na kmetih ga posli skoro nikjer nimajo. Navadno se jim prepusti kaka zaduhla čumnata ali mokrotna luknja, ki se še prezračiti ne more. Dajo tudi v gorenji hiši kakšen zapuščen kot, ki se še zapreti ne dá, prezračen je pa dobro, ker bi tam prav lahko zmrznili. Na stotine je poslov, ki so v slabih stanovanjih dobili škrofelne ali druge bolezni. Gospodar pravi: »Je že dobro, saj zvečer kar pade in zaspi.« Kar gre človeku, mora imeti. Gotovo zelo vplivajo te žalostne stanovske razmere, da posli tako silijo v tujino.

Še bolj žalostno je s poslom v času bolezni. Nahajajo se res krščanski gospodarji, ki so pravi očetje hlapcem in deklam, toda redki so. Navadno se vedno reče: »Delaj, saj služiš!« Prav veliko dekel si za cela leta pokvari zdravje, ker ob slučajnih mesečnih slabostih nimajo počitka. Primerilo se je že večkrat, da si je posel v službi končal roko ali nogo, se pohabil, da ni bil za nobeno delo, in gospodar je godrnjal, če je bilo treba zdravnik plačati, ko bi moral dati vso odškodnino za pokvarjeno zdravje. Ali bi ne bilo lepo, ko bi jim gospodar ob bolezni sam postregel z boljšo hrano in jih varoval vsakega težkega dela?

4. Srce za posla.

Lepa beseda najde pred pot do srca, kakor divje zmerjanje. Ko vidi posel, da je gospodarju res skrb za njegovo zdravje, srečo in korist, ko vidi, da ga varuje, saj skrbi zanj kakor pravi oče, se oklene z zaupanjem hiše in dela. — Velika je težava s posli. Navadno gredu služiti otroci kajzarjev, ki niso imeli doma nobenega opravka. Če gredu zgodaj služiti, da se v večjih kmetijah za delo vzgojijo, se včasih prav dobro razvijejo in so pozneje pošteti delavci. Ako pa gredu že holj odrasčeni od doma, se pa le težko pridno-
sti navzamejo. — Če še gospodar nima srca zanje, je nemogoče, da bi bili kdaj dobri delavci. Če hočemo kmetijstvo

povzdigniti, moramo posle vzgajati. Mnogokrat pridejo čisto dobri k hiši. Tu je treba potrpežljivo napake in nezadovoljene nerodnosti prenašati, pokazati delo, dati potrebno in zadostno hrano, poslu kakor tovarišu zaupati in v vsaki bolezni skrbeti zanj kakor za lastnega otroka. — Kljub vsemu temu jih bo še vedno veliko malovrednih, veliko jih bomo pa ohranili na pravem potu. Vsak gospodar vé, da zadovoljni in veseli posel še enkrat več napravi, kakor oni kujavec, ki vedno le misli, kdaj bo mogel proč.

5. Visoka plača.

»Tako plačo zahtevajo, da ni mogoče več shajati. Kmet bi moral sam beračiti, ko bi hotel zdaj posle imeti.« Res so posli veliko dražji, kakor so bili pred leti. V mnogih krajih se že skoro preveč zahteva. Toda vendar ni ta pritožba popolno opravičena. Poglejte, kako je vse drago. Naj si posel napravi čez leto par oblek in čevlje zraven, če jih ne dobi že tako pri gospodarju, mu gre skoro vsa plača. Sam sem videl prav dobre dekline, ki so celo leto varčevale, in si nazadnje nič prihranile. — Mnogi posli imajo lepo navado, da dajo svoj prislužek ubogim staršem, kar je vselej znamenje dobrega srca. Vprašanje je le, če more gospodar s skupičkom pridelkov poravnati vse stroške gospodarstva. Menim, da zdaj plača lažje še enkrat večjo vsoto, kakor pred tridesetimi leti. Preišči so bili takrat funt 12 do 14 kr., zdaj so bili lani po 60 vin, od mleka ni dobil skoro nič, zdaj ga prav dobro proda, les ima še enkrat višjo ceno, cena goveje živine ni v nobeni primeri s cenami poprej. Za 60 do 70 gld. si dobil prav lepo kravo, zdaj ne dobiš nič prida pod 300 kron. Kmet zdaj lahko vse proda. Ni na rožicah, trpin je, ki mora gledati na vsak vinar, toda svoje sotrudnike naj dostojno plača, kakor zmore. Če ne bodo posli na kmetih imeli zadostne plače, jo bodo šli drugam iskat. Ni je pa bolj žalostne stvari, kakor so zanemarjene kmetije, kjer delavcev manjka. Gospodar dela celi dan za dva, toda vsega ne more. Če bi dal tudi 300 K poslu, ki bi dobro delal, bi bil na boljšem. Polje zanemarjeno, trava ne raste, ker noben ne gnoji, živine malo in še ta za nič, ker ji nobeden ne streže. To napačno varčevanje je v veliko škodo vsakemu kmetu.

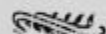
6. Odkod dobiti posle.

Svetovali so že mnogo razni modrijani, kako bi se temu odpomogli, ker delavcev in poslov na kmetih povsod manjka. Razsvetljeni možje so učili, kmečki posel naj bi smel le na pol leta službo odpovedati. Taki gospodje gotovo še niso imeli nobenega posla. Če začne enkrat nagajati, je najboljša, da precej gre. V mestih seveda more posel le kake črepine pobiti, za kar bo gotovo zaprt in pri službi mu bodo odtegnili njegove groše. — Toda na kmetih napravi vsak posel lahko veliko škode. Le enkrat preišče izpari in go-

spodar ima precej več sto kron zgube, orodje zgubi in pokvari, živino zanamari. Saj mu gospodar mora zaupati. Ta rešitev je za kmeta prav slaba in neizpeljliva.

Reklo se je tudi, da naj bi dobili delavce za naše kmetije iz mest in tujaren, kjer jih imajo vedno zadosti. Prvo vprašanje bo pri tem: »Ali bi hotel kdo na kmete iti ter tam delati 16 do 20 ur na dan?« Menim, da jih ne bodo veliko dobili. Drugo vprašanje: »Ali bi bili ti ljudje sposobni za kmetijstvo, ali bi znali delati?« Umno kmetijstvo je prava umetnost. Koliko reči mora kmet znati! Polje obdelovati, živino krmiti, vse popravljati, za vse skrbeti, to je umetnost, katere se ne bo nobeden naučil, če ni od mladega pri tem. Ni bilo še mnogokrat slišati, da bi se kdo naučil v poznejših letih dobro kmetovati. Na kmetih pa mora tako vsak hlapec znati, kar je splošno za gospodarstvo potrebno. Kako bi kakšna mestna srajca mlatil ali sušil, si kmet še misliti ne more. — Jaz sam bi nikdar ne maral hlapca iz mesta ali tovarne; drugi kmetje si gotovo tudi ne želijo takih ljudi.

Za gospodarja so posli le iz kmetov dobri. Če jih zdaj primanjkuje, bomo morali še plačo primakniti, jih v mladosti vzgojiti ter po očetovsko z njimi ravnavati. Tako bo rešeno poselsko vprašanje.

Od žitne kupčije.

Večini bravcem se še ne sanja, koliko žita pride v našo državo od drugod. Le prvi teden letošnjega leta se je vpeljalo v Avstrijo 65.566 meterskih stotov pšenice, vredne po 30 K stot, torej za 1.966.980 K. 19.191 stotov rži po 20 K, vredne 383.820 K. 6632 stotov turšice po 16 K, vredne 106.121 K. Od kod neki pride to žito? Pšenice nam je dala Ruska 57.104 stote, torej veliko večino. Po mestih jedo največ ruski in ogrski kruh. 1649 stotov je bilo pšenice iz Nemčije, 2194 iz Rumunske, 4023 iz Laške, 404 iz Kanade in 191 iz Turške. — Rži nam je dala 16.949 stotov Nemčija, ki pridelava izmed vsega žita največ rži. 242 stotov Ruska. Ovsja je prišlo 171 stotov iz Turške. Turšice smo dobili 4810 stotov iz Rumunske, 607 stotov iz Argentine, to je Južne Amerike, 568 iz Ruske, 416 iz Laške, 202 iz La Plate (tudi iz Amerike) in 29 iz Turške.

V istem času so vpeljali na Ogrsko 118.199 stotov pšenice, in sicer 78.178 iz Rumunske in 28.815 iz Ruske. 4980 iz Bolgarske, 4456 iz Srbske, 1768 iz Nemčije in 2 iz Laške. Turšice 8048 stotov, in sicer 6700 iz Argentine in 1348 iz Rumunske.

Gotovo je tudi znano, da se vsaki teden pripelje v Avstrijo za veliko milijonov kron žita iz Ogrskega. Zdaj je lahko razumeti, zakaj toliko več uvažamo, kakor izvažamo. Prejšnja leta je bila vrednost blaga, ki smo ga dali dru-

gim državam, znašala do 300 milijonov kron več, kakor so nam druge dale svojega blaga. Vlani se je narobe zgodilo. Čez 300 milijonov kron smo več kupili, kakor prodali. To je za prihodnost jako slabo. Res so kmetje žito precej dobro prodali in imeli precejšnji zaslužek pri svojem delu. Toda posebno veliko ni mogel nobeden prodati in mu visoke cene niso dosti pomagale, ker ni bilo blaga.

Če pa gre denar iz države — na tuje — ne bodo mogli delavci in meščani plačevati in kmet ne bo mogel drugih izdelkov prodati. Čim več denarja doma ostane, tem boljše je za naše gospodarstvo. Iz navedenih števil pa tudi lahko vsak razvidi, da oni funti žita, katerega mi prodamo, prav nič ne vplivajo na žitne cene.

Kakšen pomen imajo vodne zadruga?

Podlaga živinoreje je travnik. Brez njega živinoreja trajno ne more uspevati; kajti travnik daje živini bodisi s pašo, bodisi s senom ali otavo njeni naravi ustrezajočo, zdravo hrano, ki je ne more nadomestiti nobena umetna krma. V krajih, kjer pridelujejo sladkor, krmijo mnogo z odpadki sladkornih tvornic, z obrezki in takozvano melaso. Tu so prišli živinorejci do spoznanja, da taka hrana sama povzročuje razne bolezni, zavira prebavo, medtem ko je z mrvo mešana zelo redilna. V tej zdravilni moči dobre krme tiči velik pomen travnikov za poljedelstvo; kajti to se opira na živinorejo, ki daje poleg vprege njivam tudi vir rodovitnosti. Za živinorejca pa pomeni travnik takorekoč vse.

Pri nas hitro raste smisel za živinorejo, za dobre pasme, mlekarstvo, zdravilni hlevi, planine, da, tudi umetna gnojila nam niso več nepoznana moka.

Od poljedelstva prehajamo vedno bolj k hvaležnejši živinoreji, za katero so slovenski kraji večidel ugodnejši. Toda krajevna ugodnost sama ne zadostuje, treba je tudi, da človek sodeluje s svojim razumom in s svojo roko.

Preteklo in tekoče leto sta resen opomin za nas. Hitri uspehi so nas izpodbodli, da smo število živine pomnožili. Prišla pa je nad deželo suša, ki je kmetu praznila hlev, a mesarju polnila žep. Suša je huda nesreča posebno, ker ne hodi sama; za njo pobira stopinje mesar, njen rabelj. Če bi mesarja dali v uganko, bi morali reči: kadar ni vode, pa pije vino.

Toda obrnimo vdarec, ki nas boli na dobro; premislimo, zakaj smo tepeni in kako se v prihodnje izognemo. Zoper odrtijo bi našli edino sredstvo v samopomoči, v zadružnih klavnicah. Toda razgovor o tem si prihranimo za pozneje. Danes se pomenimo nekoliko o su-

ši in o tem, kar je suši sovražno, o moči.

Naša živinoreja nima dovolj stalne podlage. Na travnikih pridelamo zdaj več zdaj menj, kakor se pač zljubi letini; kajti donos naših travnikov je bolj odvisen od vlage nego gnojnine. Ker v suhi letini tudi dobro zagojen travnik odreče, zato malokdo vé, koliko glav bo mogel prihodnje leto prehraniti z lastno klajo. Če je med košnjo in košnjo nalenkostna razlika, to pač nič ne dé, občutna pa postane stvar, če traja suša več let zaporedoma, kar tudi ni nemogoče. Pomislimo le, da ste dve letini skrčili košnjo na polovico! Preveč smo odvisni od vremena.

Ko je poleti solnce palilo travnike, se je pač marsikdo vprašal, zakaj teče toliko vode v potokih in rekah tik mimo njih, na njih pa zeva od žeje razpokana zemlja. Ali bi ne mogli nadomestiti tega, česar nam narava ne da iz oblakov, iz potokov in rek?

Vprašanje so ugodno rešili že pred davnim časom narodi, ki so živeli več tisočletij pred Krist. rojstvom kakor mi po Krist. rojstvu. Kdo še ni slišal o kanalizaciji egiptovski in stoternih sado-vih Mezopotamije ter rodovitni obljubljeni deželi, dve deželi, ki sta danes podobni puščavi, ker jima manjka človeške roke, da bi kot nekdanj skrbela za namakanje. Nasprotno pa spreminja človeško delo v Argentini s pomočjo vode, ki v obilni meri poteka z visokih Kordiljerov, prostrane puste v rodovitna polja. V pustinjah, kjer zdaj pocep-lje vsled žeje na tisoče divje govede, bo blagodejna moča povzročila, da bo vzkliko iz tal na tisoče kmetiških domov, ki bodo doslej neznanim krajem odločili poglavje v knjigi zgodovine.

Umetno namakanje je važno za poljedelca; kaj pa pomeni živinorejcu, vidimo v krajih, katerih glavni dohodek je živinoreja. Kaj bi bil danski in nizozemski, kaj švicarski kmet brez vzorno vremenih travnikov in pašnikov! Namakanje je vzrok, da daje Lombardija šest letnih košenj. Seveda je tam podnebje milejše tako, da kose prvič že v marcu ali aprilu. Francoski vinorejci namakajo tudi vinograde in jih s tem obvarujejo filoksere. V Nemčiji sta si kmet in industrijec že v laseh zaradi vode. Umetno namakanje torej ni nikaka novotarija, temveč naprava, ki se je po izkušnjah izkazala kot jako koristno.

Namakanje travnikov zagotovi stalen dohodek od živinoreje, kar napravi donos travnikov neodvisen od vremena. Na travniku, ki ga v pravi meri namakajo, pridelajo več in boljše krmo in v suhih letih še več kot v navadnih. Rastlina potrebuje namreč za svojo rast poleg drugih snovi zelo veliko množino vode; če ima pa rastlina dovolj vlage, tedaj tudi višja toplota do gotove meje pospeši njeno rast. Travniki ne trpi vsled prehude vročine, pač pa vsled pomanjkanja vode. Pogoj rodovitnosti je voda, zato blagor deželi, ki jo ima.

Po slovenski zemlji se pretaka mnogo bistrih vod, ki prepregajo nalik srebrni trakovi rodovitne doline. Neizčrppljiva moč se pretaka v teh srebrnih žilah, dovolj za obrtnika in kmeta. Ta ne sme zaostati za prvim, da bo mogel pokriti vsaj domači trg, kajti z razvijajočo se obrtnijo bode naraslo število prebivalstva. Ker ne morem povečati svoje zemlje za polovico, da bi še enkrat toliko vsejali, jo pa poskusimo toliko izboljšati, da bo polovico več rodila. Za izboljšanje bi brezdvomno mnogo pripomoglo umetno namakanje zemlje, v prvi vrsti travnikov. Ker so ti navadno v dolinah ob manjših in večjih vodah, so za namakanje kot nalašč pripravljeni, tako da bi napeljava vode ne delala niti težav niti velikih stroškov. Drugod bi pa resna volja tudi premagala ovire. Zato začnimo snovati vodne zadruga z istim namenom, kot so jih snovali drugod in smemo upati, da tudi z enakim uspehom. Take zadruga imajo povsod, kjer so izpeljavali vodne melioracije (izboljšanje s pomočjo vode). Zadruga naj pretrga ledino, kjer manjka posamezniku moči in poguma.

Za vodne melioracije potom vodnih zadrug govori več tehtnih razlogov. Denarna moč skupine je močnejša kot posameznika. Obširnejše naprave so primeroma cenejše kot male; zato je najbolje, če se napelje voda hkratu na vse travnike, ki tvorijo celoto. Na ta način se tudi najlažje izognemo raznim prepirom, ki bi sicer nastali zaradi vode. Vodne zadruga bi omogočile rabo cene gonilne moči, posebno elektrike v krajih, kjer bi bilo treba vodo pritiskati na višine. Zato snujmo vodne zadruga!

Blagor deželi, ki ima v obilici bistrih vod. Viri neizčrpplivega bogastva in moči se pretakajo v njenih srebrnih žilah po dolinah.

Tako deželo je Bog dal v najem nam, da jo gojimo kot skrbni vrtnarji.

Zajmimo iz virov in napojimo slovensko zemljo, da bo mogla prehraniti sinove, ki jih mora zdaj pahniti od sebe. Ne bo sicer rodila zlata, pač pa srečo in zadovoljnost.

Kako je v Ameriki?

Zopet se je pričela stara vaba: v Ameriki je delo in dober zaslužek. Ljudi se je prišla neka čudna želja po tujini, po denarju, po novem. Tisoči in tisoči zapuščajo staro domovino, ki vedno bolj pogrēša delavnih moči. Čudno je pa, da prihaja kljub vedno večjemu številu izseljencev vedno manj denarja domu. Pošljejo še včasih kakšen dolar, toda o večjih vsotah se le malokdaj sliši.

Med tem smo izvedeli iz Amerike same o grozni druginji, ki tam vlada. Delavska družina s tremi otroci mora imeti najmanj 3200 K letnih dohodkov, da more živeti. Če ima le 2000—3000 K, je prisiljena druge ljudi pomoči in

usmiljenja prositi. Res je delavska plača precej visoka, toda kaj to pomaga, ko je vse tako neizmerno drago. Cena hrane je le v Njujorku v enem letu poskočila od 14 K na 20 K. Kar si vlani dobil za 14 K, letos komaj za 20 K kupiš. Splošno opazujejo pri delavcih, da si ne morejo skoro nič prihraniti. Vse gre sproti iz rok v usta. Če kdo strada, si more še prihraniti nekaj grošev, toda navadno le na račun svojega zdravja. Milijonarji in milijarderji seveda žanjejo, delavci pa komaj zaslužijo za vsakdanje potrebe.

Dokaz tem spremenjenim razmeram je tudi izvažanje žita. Pred kakimi 15 leti je Amerika, t. j. Združene države, saj so Slovenci skoro izključno tam, preplavljala vso Evropo s svojim žitom. V zadnjih letih more le malo izvažati kljub veliki žetvi, ki so jo imeli zadnja leta. Po vladnih računih so vlani pridelali 200 milijonov stotov pšenice, 8 milijonov rži, 40 ječmena, 790 turšice. Izvažala se prav malo, ker ljudje žito doma porabijo. Značilna je velika poraba turšice. Včasih so nam pravili Amerikanci, da jedo tam le beli kruh in meso. Zdaj vidimo, da tudi turšičnega radi otepajo.

Kaj bo torej nazadnje z našimi ljudmi v tujini? Naj bo Amerika še tako velika, gotovo je, da bo tam prav kmalu zadosti ljudstva. Že zdaj lahko vidimo, kako poskušajo odvrniti novo naseljevanje z vedno strožimi naredbami, s katerimi mučijo naseljence. Tovarne tudi ne bodo mogle vseh izdelkov vedno dobro prodajati, delodajalci bodo delavce odpuščali, ki se bodo učili stradati. V deželi dolarja, kjer le denar velja, ne more še predsednik držav ničesar opraviti proti raznim oderuhom mogočnih trustov.

Pred ali pozneje mora priti čas, ko se bo tamošnjim izseljencem veliko slabše godilo kakor rojakom doma, ki delajo le za svojo in svojega rodu prihodnost. S pametnim delom si moreš doma napraviti lep dom in zadovoljno življenje. Ne hodi v Ameriko, ko ti sreča doma cvete. »Ljubo doma, kdor ga ima.«

Kakšni so bili nekdanji možaki?

O »pridigi iz starih časov« so se ženske pritoževale, da pač ni bilo treba nekdanjih slabosti na veliki zvon obešati, ko jim nobeden ne more onih malih slabosti posebno zameriti. — Zakaj se pa možakarjem ne posveti, ki so sto-krat bolj nerodni, ki žene krišpajo, vse zapijejo, kolnejo in se pridružajo ter so večkrat taki kakor da bi imeli sedemkrat sedem hudobnih duhov v sebi. — Brale so vendar rade, nekatere še po večkrat.

Tako razgovor naših žensk. Menil sem, možje sami bodo ponižno spoznali, svojo slabost in se skesano kakor večji

grešniki na prsa trkali, toda zdaj slišim, da so prav z veseljem ženicam oponašali: »Glej, take ste! To je čista resnica!« Ponašali so se, kakor bi bili sami že malo več kakor pol svetniki. — Da se napravi pravica, sem šel gledat v stara poročila, da vam popišem še može poprejšnjih časov, ki so bili pač vse pred kakor svetniki. Ko bi hotel vse njih neumnosti in nerodnosti popisati, bi moral gotovo še nad 100 let naprej pisati. S tem bi jih pa tako počrnil, da bi komaj dobro ime nazaj dobili. Naj torej le nekaj malih spominov zado-ustuje. —

Bili so vedno tudi precej napuhu vdani. Pred 300 leti so prišle v modo plundrove hlače, za katere so možaki saj petkrat toliko blaga porabili, kakor zdaj ženske za najlepša krila. Navadno so računali do 60 vatlov, porabili so ga pa tudi sto in še čez. Vse je bilo v žnorchah, in žakelci so kar doli viseli. Nad kolenom so bile privezane, z blagom pritkane, kakor bi imeli celi semenj na sebi. Nožice so se ven videle, drugače bi skoro dejali, da so bili možaki v kiklah. — Dobri možje so bili vsi prepričani, da je te plundrove hlače sam hudobec na svet prinesel. Neki pisatelj pripoveduje, da je enkrat dober slikar naslikal samega satana v plundrovih hlačah, da bi pokazal, kakor so ostudne. Toda hudobec je bil razžaljen. Prikazal se je prestrašenemu umetniku, mu dal silno zaušnico in rekel: »Ti me si silo sramotiš, ker nisem tako grd in ostuden, kakor si me ti konterfiral v plundrovih hlačah.«

Še lepša je bila noša z gosjim trebuškom. Velik trebuh imeti je bilo v veliki časti, ker je to pričalo, da je mož veliko jedel in pil, toda malo delal. Kdor ga ni imel, si je napravil od vratu do ledij trebušnik z bombažem, katerega je okrasil z raznimi žnorchami in trakovi.

Bili so lišpavi kakor ženske. Da bi si pomnožili lepoto, so se z ženskami kosali v lepšanju in barvanju. Nekega zgodovinarja je obšla opravičena jeza, ko je pisal o tem: Vsakovrsten miš-maš porabijo zato. Diši vse skupaj, da je je groza. Saj porabijo živo srebro, kačjo mast, odpadke od gadov, miši, psov in volkov za barvanje. Ni jim mar, da bi se lepo po domače nosili, vsako tujo neumnost morajo posnemati. Nosijo špansko, laško in francosko obleko, da so le bolj fini. Glava mora biti ježu podobna. Lase ravnajo, frizirajo in kamp-ljajo, kakor kaki hudobni svinji. Zada- mora biti čop in kuštri, kakor bi ga mladi mucki oblizali. Na roki morajo biti prstani, na klobuku okraski. Oni mah pod nosom, nekateri imajo le nekaj ščetin, vlečejo in vrtijo, kakor čevljar dreto. Mnogi se najraje gledajo v ogledalu, da sami občudujejo svojo lepoto, ker je nobeden drugi noče. Da bi lepše dišali rabijo muškat, balzam in cibet.

Samooobsebi je umevno, da so bile Evine hčere tudi takrat še precej bolj napuhnjene, kakor možaki, kar pa da-

nes ne kaže povedati, saj jih poznamo, da so bile vedno k temu nagnjene.

Toda vse to bi bile le malenkosti, in fantje in moške lahko še zgled današnjim, ko bi pijače ne bilo. Zgodovinarji nam pripovedujejo žalostne reči, ki se dandanes skoro povsod ponavljajo. Le pogledajte, kako nam popisujejo življenje pijancev. Zjutraj na vse zgodaj začnejo. Vino in pivo vlivajo v sebe, kakor v sode brez dna. Potem se začnejo kregati, kleti, kvantati in vpiti, kakor na semnju. Gostilne so vedno polne, naj bo petek ali svetek. Vkupaj sedijo pozno po noči ali tudi do jutra. Spodobnost boži od njih, zjutraj je telo bolno, žepi prazni, krčmar vesel, hudobec pa še bolj. Moj Bog, kaj počno ti mladi ljudje, kadar so se napili. Pojejo, vriskajo in tulijo na cestah, kakor mladi hudički iz pekla. Še pred cekvijo imajo vrago nedeljo. — Pivnice in gostilne so postale prava satanova šola, kjer se pijanci hitro navadijo vseh hudobij. Noč spremenijo v dan, in dan v noč. Zapijejo vse, kar imajo. Ljudje postanejo besne, nespametne in divje zverine in prešiči. Kdor hoče videti norce, šaljivce, igravce, plesavce, preklinjavce, božje zaničevavce, pretepavce, nesramneže in ničvredne zapravljivce, naj le gre v gostilno! Koliko jih gre veselih notri, mrtve prinesejo ven. — Tam v gostilni drug drugemu napijajo, se na korajžo kličejo in bahajo, kdo bo več spil. V nekaterih krajih se mora za prvi pozdrav izpiti po 14 kozarcev. Potem se skušajo, kdo ga bo več v dušku spil. Ne zadostujejo jim navadni kozarci; cele bokale prinesejo, iz čevljev in iz skled, še iz škafov pijejo. Da bi pokazali pogum, so pili tudi iz mrtvaških glav. Enkrat je mačka na mizo skočila. Pijanci so jo raztrgali, v kožo vina nalili in pili na korajžo. Na zadnje, ko so že do vrha polni, pride še šentjanževac na vrsto, dva, tri, štiri — do dvanajst kozarcev. Nekateri spijejo v par urah do 10 bokalov, tudi 18 ga je že kdo v enem dnevu udušil. Nasledki so bili taki kakor pri nas. Mnogi so v pivnici obležali kakor klade, drugi so polivali vino po mizi in tovariših, kateri so našli srečno pot skozi vrata, so pomerili cesto, našli posteljo v jarkih, objemali drevesa, kleli ženo, pretepavali otroke in delali dolgove, dokler je kaj bilo. Imeti so morali jako obsežna grla, ker so cele gozde, njive, travnike in hiše požrli. — Sami se znajo tako nedolžno napraviti, da so le malo veseli, mokri, dobro nadahnjeni. »Malo sem ga preveč, pa sem že vedel.« Če jih pridigar malo ošteje, kolnejo kakor besni. Pravijo, da ni greh, ker ni to v sv. pismu. Nikdar bolj pobožno ne molim kakor takrat, ko ga nekaj imam. Zaspiti ne morem, če se nisem napil. — Pri tem hira telo, hira posestvo, pijanec pa pije in pije naprej.

Tako so pisali pred tristo in dvesto leti modri zgodovinarji o nerodnosti tedanjih možakov. Dandanes seveda niso tako napuhnjene, da bi nosili plundrove hlače, postavi se pa vsak rad. Iz samega postavljanja ali iz hujskanja vin-

skih in žganjskih duhov večkrat drug drugega s poleni po glavah ali plečah namahajo, da iz bratovske ljubezni spustijo kakemu tovarišu prehudo kri ali ga še na oni svet pošljejo, za kar jim da sodnija nagrado v kakem zaprtem prostoru.

Ne pijejo tudi nič in so trezni kakor abstinenti, kadar pride suša v žepe. Sicer so pa res večkrat ženske tudi sitne, ki vsako dobro voljo očitajo veselemu možu. Če vam pa prav po pravici povem, moram priznati, da res pijačo preveč sovražite in jo povsod v svojih grlih končujete. »Mož je glava« so rekli pri zakonu. Tako je, tako naj bo. Pamet in delo mora pri možu biti.

Kaj bo z našimi gozdi?

III. Slabo gospodarstvo.

Če ti streha pušča, veš, da jo je treba precej popraviti, ker se bo drugače vse podstrešje pokvarilo. Dokazano je, da se naši gozdi preveč izsekujejo, lesa za stavbo in drva vedno bolj primanjkuje in vendar vidimo pri vsem gozdnem gospodarstvu isto malomarnost in zanikrnost, kakor nekdanje čase, ko so bili gozdi popolno zaraščeni.

Gozd je gotovo zato, da ga po pameti sekamo in izkoristimo. Pri seči se mora vedno paziti, da posekamo drevesa, ki jih vzamemo brez posebne škode in brez nevarnosti za nadaljni naraščaj. Kako se pa seka navadno pri nas? Gospodar gre v gozd in tam poseka prvo drevo, ki se mu zdi pripravno s sekuro. Izračunali so, da se zgubi pri rabi same sekire 4 do 7 odstotkov vsega debla, pri rabi žage in sekire poldrug odstotek, same žage le pol odstotka. Gotovo bi bilo boljše, da bi naši gospodarji rabili malo bolj žago pri podiranju dreves.

Če greš po gozdu, boš povsod videl, kako so se debela visoko sekala, da ni imel delavec preveč truda. V visokih gozdih se da to razlagati, ker štori zadržujejo snežene plazove in prehude hudournike. Da se pa seka v takih krajih do poldrug meter visoko, se pa ne more opravičiti. V nižjih gozdih je redno 40 do 80 cm visoko sekano. To je naravnost zapravljjanje. Spodaj je deblo najlepše in najdebelejše. Pri boljšem lesu odkopljejo po drugih krajih še korenine in tam posekajo ali odžagajo. Tako delajo pri hrastih, mecesnih, oreh in češnjah. Mi smo seveda prebogati za tako beraško gospodarstvo. Namestništvo v Trstu je pod kaznijo ukazalo, da se štori ne smejo puščati višji kakor 30 cm ali 11 palcev. Za nas bi bilo čisto zadostno malo ped od tal, v visokih gozdih pa do 60 cm visoko sekati. — Nekdaj so gospodarji vse štore jeseni ali spomladi skupali in toliko stolki, da jih je mogla gospodinja v peč poriniti v najhujši zimi. Celi dan je bila peč od samega porobka topla. Zdaj se

gospodarji raje kregajo v gostilnah čez slabe čase, kot da bi šli štore kopat.

Kdor hoče imeti dober stavbinski les, naj ga poseka po zimi od decembra do februarja. Ko se začne spomladi sok pretakati, je vrednost veliko manjša. V gorskih krajih ga navadno sekajo majnika in ga pustijo do zime ležati. Tako postane les res lahek, toda iste moči in trpežnosti nima, kakor po zimi posekano deblo.

Prav čudno je tudi ravnanje naših gospodarjev z drvimi za kurjavo. Vsak ve, posebno pa gospodinja, da so suha drva najboljša, da dajo največ toplote, najmanj dima in se jih skro polovico manj porabi, kakor surovih, ker morajo te toplino porabiti za izhlajenje vode, ki je v lesu. Vsak pameten kmet bi moral imeti drva za celo leto naprej pripravljena, v polena razžagana in razcepljena ter v skladovnice zložena, da se dobro posuše, predno se rabijo. Kaj ne, ko bi bilo tako, bi naše gospodinjne imele skoro polovico jeze manj. Kolikor sem opazil, ni teh nebes skoro nikjer. Spomladi se nekaj naseka, da gospodarja ne ovira napravljanje lesa v najhujem poljskem delu, dasiravno se večkrat primeri, da mora modri hišni oča še seno in žito zunaj pustiti, ker mati nima drv za kosilo. Ko se drugo pospravi in je že listje drevju odpadlo, pridejo drva tudi na vrsto. V blatu, večkrat tudi v snegu se pripeljejo domu in skoro vse, kar se našaga, sproti požge. Seveda se marsikateri gospodar krega čez domače ženske, ki nič ne vedo, koliko je treba za drva trpeti in le žgejo in žgejo, kakor nore. V resnici je pa le sam kriv, ker jih ni prej napravil. Če v sredi zime vprašaš za suha drva, jih ne dobiš v celi vasi skoro za noben denar. Kako čudno in gospodarsko nespametno je tako početje! Ko bi se enkrat dobro lotil in napravil drva za leto naprej, bi imela gospodinja lepe drva in vsaj tretjina manj bi jih pogorelo, kar je zavoljo visoke cene in pomanjkanja delavcev velikega pomena. Posekana drva se ne smejo nikdar pustiti po več let v gozdu na tleh. Vsak ve, da taka drva kar pridejo in nimajo skoro nobene vrednosti. Včasih pride v hudi zimi taka zadrega, da se v bližnjem gozdu vse poseka in še lesene ograje požgejo.

Prav zanimivo je tudi pogledati našo domačo kuhinjo, kjer se na žgancih in močniku razvija umetnost naših gospodinj. Dvojne duri mora imeti, da dobi kuharica od toplega zraka iz peči in mrzlega prepiha gotovo trganje. Po stropu in okoli peči vse črnosajasto, kakor bi imel tu sam črni svoj dom. Kuri se na prostem ognjišču ali družinski peči, da se dobri dve tretjini toplote gotovo izgubite. Pri najmanjši sapici se kadi, da ima kuharica vse solzne oči. Iz kuhinje pride dim tudi v hišo, da je treba vedno odpirati. Naročaj za naročjem gre in vendar se komaj malo ogreje. Dimnik ni nad pečjo, ampak kje v kakem kotu, ker dim mora imeti prost pot, v celo hišo.

Čas je že, da bi povsod malo popravili kuhinje in napravili štedilna ognjišča, seveda primerna. Videli sem v malih gospodarstvih štedilnike, ki bi zadostovali za 30 oseb. Stroški štedilnika se v enem letu izplačajo. Iz gospodarskega stališča bi bilo tudi prav, ko bi se napravile za kurjavo drugačne peči. Toda to je pri nas čisto nemogoče. Ne glede, da je velika peč tudi za peko kruha, je velika peč v hiši vsako zimo središče domačega življenja. Okoli nje se vse godi in dogovori.

Večkrat se tudi preveč drv porabi pri kotlih za krmo, če niso pravilno vzdani. Ogenj jih ogreva le na dnu, ko bi moral plamen kotel obseči okoli in okoli. Res so to male reči, toda za razumnega gospodarja največjega pomena. Kdor pri malem ne začne, ne bo velikega imel.

Največ so pozgubili naši kmetje pri prodaji lesa. Prišel je trgovec, natančno vse ogledal in izračunal, potem silil in silil, dokler ni kmet gozda prodal, navadno komaj za polovično ceno. Laški trgovci so postali milijonarji, domači prekupci so dobro živeli, kmet je pa siromak, kakor je bil.

Navadno se proda celi del in se vse vprek poseka do gotove mere, ali določi se le gotovo število dreves po zmenjeni ceni. To je ravno tako, kakor da bi spustil kravo na zelnik ali lisico med kure. Tvojega gozda ti tujec ne bo nikdar varoval. Pri naših kmetih se kaže tudi pri teh važnih kupčijah poštena slovenska dobrodušnost: »Bomo že naredili, saj smo domači.« Potem se pa kregajo in tožijo, vsak pravi, da je ogoljufan. Naš kmet ne zna in ne more presoditi, koliko kubikov ima njegov gozd. Skoro nobeden ne bo vedel, koliko odraslih debel šteje. Ko bi znal računati kubične metre, ki so tudi v našem jeziku izdani, ko bi vse preštel in seštel, potem se naj le spusti v tako kupčijo, drugače bo gotovo opeharjen. Primerilo se je, da je prodal gospodar veliko množino najlepših hrastov, ki so bili vredni več tisočakov. Zavezal se je, da jih sam poseka in postavi na bližnjo postajo. Pri računu je mož z žalostjo spoznal, da je nekaj več plačal za delo, kakor je dobil za vse hraste.

Ne prodajaj brez posebnega vzroka nikdar vsega počez, temveč vedno le vse na mero. Izračuni, koliko bi stalo delo, koliko vožnja do bližnje postaje, in povprašaj, po kateri ceni se plačuje kubični meter lesa. Slednje bi lahko »Domoljub« prinašal. Tako boš brez dvoma največ za svoj les dobil.

Če hočeš stoječi les prodati, preglej in premeri ga natančno. Najboljše, da ga še zaznamovaj ali štemplaš. Če količkaj moreš, posekaj in spravi ga sam, ker drugi ne bodo gledali na tvojo korist.

Ko sklepaš pogodbo, določi ceno, množino, način in čas spravljjanja, vožnjo in sečo, odgovornost za škodo v gozdu; določi plačilne pogoje in vse drugo z največjo natančnostjo. Kljub vsem tem previdnostim boš les skoro gotovo

preproeni dal, ker je kupec bolj prebrisan, kakor ti. Najboljše bo zate, če boš prodajal vse sam na mero v prvo roko. Čudno, čudno je tudi, da kljub tolikim gozdom, stotisočem, ki se dobijo za les, vendar še do danes nimamo nobene velike domače trgovine, ki bi bila tudi za kmeta dobra, da bi se mogli vselej z zapužanjem nanjo obračati. Nujno je potrebna, upajmo, da kmalu pride v obliki zadruga ali samosvoje trgovine.

Razgled po Avstrijskem.

Za napravo postaj za prešičorejo so dali 184 posestnikom po 120 K podpore; torej le za prešičorejo 22.080 K. Imajo pa res lepe prešiče. Niževavstrijski deželni kulturni svet se je obrnil na Moravsko, naj mu deželni kulturni svet preskrbi plemenitih prešičev 1 kg žive vage po 1 K 20 v. do 1 K 60 v. To je bilo leta 1907., ko so bili pri nas prešiči po 82 v. do 90 v. kg. Kako potrebne bi bile tudi pri nas take postaje, kjer napravijo z deželno podporo 2 svinjici in enega prešiča ter z mladimi zalagajo vso okolico. — Koze so hoteli pri nas popolno zatreti, na Moravskem so dali v gorske kraje 3400 K podpore, da ta, za malega posestnika potrebna žival, ne izgine. Napravili so posebne kozjerejske postaje in preskrbeli najboljše plemenske živali iz tujih krajev.

Zanimivo je tudi gojenje perutnine. Kokoši imajo kmetje skoro petkrat toliko kakor pri nas. Večinoma so večje kmetije, ki imajo po več sto glav tega kurjega zaroda. Deželni kulturni svet pospešuje na vso moč to panogo gospodarstva. 614 posestnikom je preskrbel po 60 jajec plemenitih pasem, da bi doma zaredili dobro žival. Oprijeli so se najbolj laških jerebičaric, ki so se tudi pri nas že zelo razširile. Zdaj je dokazano, da so najboljše za jajca. Nekaj so vpeljali tudi angleške in črne minorke. S Češko ima Moravska skupno tudi gojenje gosi. Skoro pri vsaki hiši imajo te velike bele ptice.

Mlekarnstvo je na Moravskem razvito, kakor v malokateri deželi. Veliko prodajo doma kmetje sami, ker so po celi deželi raztresene tovarne. Vendar je v češkem delu 98 mlekarn, ki so dobile leta 1907. 41.002.777 litrov mleka. Primeroma so mlekarnice precej večje kakor naše. V nemškem delu je 22 mlekarn, ki imajo 17.046.418 litrov mleka, zasebniki imajo 14 mlekarn, ki prejmejo 14.477.679 litrov mleka. Večina moravških mlečnih izdelkov pride na Dunaj. Skupno so imele moravske mlekarnice leta 1907. 72.526.874 l mleka, torej so dobili kmetje nekaj čez 8 milijonov kron za mleko.

Za nas je tudi skoro nerazumljivo, če beremo, kako je gori gospodarsko šolstvo razvito. Imajo le za Čehe eno višjo gospodarsko šolo, 5 kmetijskih, 25 zimskih, 1 mlekarstvo, 1 gospodinjstvo, 1 lanarsko, 1 gozdno, 1 sadjarsko. Na vseh teh je bilo leta 1907. 1043 dijakov. Na višji šoli so podučevali profesorji narodnega gospodarstva in inženirji. Na drugih šolah je na-

stavljenih do 77 učnih moči. Gospodarstvo se seveda boljše, toda deželne finance so vedno slabše. Oni še shajajo, ker imajo bogato deželo in velike dohodke, mi bi v tem obsegu ne mogli. Nekaj bo vendar treba storiti. Če nimamo toliko učiteljev, moramo imeti lastno pamet in biti dovezni za vse pametne poskuse modernega gospodarstva.

Tudi drugo šolstvo je v deželi zelo razvito. Imajo 30 gimnazij, 28 realk, 11 pripravnic, 4 višje trgovske šole, 19 obrtnih, 123 meščanskih in 161 še posebnih vzgojnih šol in zavodov. Skupno izhaja v deželi nad 300 časopisov. — Tu pač lahko vidimo, kako smo mi zanemarjeni.

V deželi je nadškofija v Olomucu, ki je bila ustanovljena od sv. Metoda na Velehradu leta 868. Čudna so pota božje previdnosti. Poganski Moravci in v jugu Sloveni so zasedli pred trinajststo leti one kraje. Med drugimi narodi bi gotovo izginili, ko ne bi sprejeli vere Križanega.

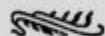
To je razvidel vojvoda Rastislav, ki je poklical sv. brata Cirila in Metoda iz Carigrada. Od začetka krščanstva ni bilo bolj gorečih apostolov. Zapustila sta cesarski dvor, delo, trpljenje in sovraštvo sta našla med tujimi ljudmi. Toda ljubezen do Križanega je vse premagala. V Rimu so ju tožili nemški škofje, ki so se bali, da bodo imeli premalo dohodkov, če se osnuje tam samostojna škofija. Pred papežem sta morala braniti resnico svojega nauka. Nemci so prišli pozneje v deželo. Sv. Metod je bil tri in pol leta v ječi, domači knez Svetopolk je bil nanj nejevoljen, ker je moral svariti njegove napake, na starost je šel zopet v Rim braniti svojo pravovernost. Takrat je gotovo misijonaril tudi po naših krajih. Ker je delal za Boga, mu vse to ni vzelo ljubezni do dela. V Rimu so mu postavili za pomočnika Nemca Vihinga, ki je vedno roval proti njemu. V 59. letu je končal svoje trudapolno življenje leta 885. in našel mir v Velehradu, v stolnici, katero je sezidal prečisti Devici. Na njegov grob pa še zdaj priroma na tisoče ljudstva zahvalit Boga za vero, katero jim je sv. Metod prižgal. Olomuška škofija ima 1.785.000 vernikov, 1178 svetnih in 136 redovnih duhovnikov. V nekaterih krajih je ljudstvo prav goreče in pobožno; poseben odlikujejo Slovaki; v drugih, zlasti v rodovitni Hani, pa mlačno in brezbržno. Olomuc je bila nekdanj ena najmočnejših trdnjav v Avstriji. Vso okolico so postavili pod vodo, da je sovražnik le od daleč gledal utrjeno mesto. Med olomuškimi kanoniki je navadno veliko plemenitašev, baronov, grofov in knezov. Dohodki so jako veliki. Vsak nadškof postane tudi vojvoda in grof češke kapele.

Druga škofija je v glavnem mestu Brnu, ki šteje 110.000 ljudi, med njimi 8000 Judov. V tem mestu je pri neki cerkvi železen stolp, visok 92 metrov. Škofija šteje 1.000.900 vernikov in 906 duhovnikov, torej je primeroma precej manj duhovnikov, kakor pri nas.

Ker je Moravska precej ravna dežela, je služila stoletja narodom za pot, po kateri so hodili iz severa proti jugu. V teku časa je bilo veliko krvavih vojsk v de-

želi. Najslavnejša je postala bitka treh cesarjev, Napoleona, našega in ruskega carja pri Slavkovem leta 1805. Naših in Rusov je bilo 90.000, sovražnika 75.000. Nadvojvoda Karol je prodiral z drugo vojsko proti sovražniku in bližala se je še ruska pomožna armada. Toda car Aleksander je hotel slavo zmage zase imeti. V jutranji megli so šli naši in Rusi nad sovražnika in zavzeli prav neugodne postojanke. Ko je solnce posvetilo, so z grozo opazili pred sabo nasprotnike v najlepšem redu. S konjenico je prodril Napoleon središče, levo krilo je bilo strto, naši popolno zmagani. Ruski car je zbežal pred silnim Napoleonom.

Dežela se je odpočila od krvavih bojov in dela zdaj z vsemi močmi za pravo povzdigo ljudstva, da se more zdaj imenovati med najbolj razvitimi deželami na svetu. Tudi krščanska misel se je na novo vtrdila med ljudstvom, kar se pri vsakih volitvah bolj očitno kaže.

Matere in dekleta v našem delu.

Pot me je zanesla v Pram, malo železniško postajo na Gorenje Avstrijskem. Pogledal sem tamošnjo mlekarno, ki je bila sicer priprosta, vendar prav čedna in v vsakem oziru v dobrem stanu. Ko sem hotel še knjige pregledati, da bi spoznal knjigovodstvo, mi pravi mlekar, da so v bližnji gostilni, kjer jih vodi gospa Grunlich. — Šli smo tja in našli prav čedno gostilno z izvrstno postrežbo. Gospodar je bil mizarjski in tesarski mojster, žena je pa z malo hčerko opravljala gostilno. — Ko smo se pogovarjali o mlekarni, prinese gospa zadržne knjige, ki so bile vse v najlepšem redu, pisane natančno in pravilno, da bi marsikateri tajnik ali poslovodja lahko šel v šolo k tej priprosti ženi. »Kje pa dobite potrebni denar za mlekarno?« — »Vzamemo ga v domači hranilnici.« — »Kje je pa ta?« — »Pri nas, vidim jo tudi sama.« — To mi je bilo nekaj čisto novega. Hotel sem še te knjige videti, ker mi je poslovanje od dolgoletne lastne skušnje tudi precej znano. — Ko gospa prinese knjige, sem tudi v teh občudoval isti vzorni red, kakor pri mlekarni. »Kje ste se pa vendar izučili, da morete vse knjige tako pravilno voditi?« — »Bila sem tri mesece v kurzu za knjigovodstvo v Lincu in tam sem dobila podlago. Ostalo je skušnja napravila.«

V tej deželi sem sploh opazil, da so prevzele ženske velik del organizacije nase. Vse perutninarske zadruga in prodajo jajec vodijo same. — Prišlo mi je od tistega časa večkrat na misel, zakaj še pri nas ne izrabimo teh obilnih moči, ki jih imamo v ženah in dekletih? Veliki kapital nam leži skoro mrtev pri našem delu za ljudski blagor. — Duhovniki so preobloženi. Mnogi so si s prenapornim delom prezgodaj

končali moči in zdaj hirajo. — Naši mladeniči in moške so se vzbudili in zdaj dobro orjejo ledino narodnega dela. Toda kolikokrat se opazi, da ni nobenega pravega navdušenja, premalo žrtvovanje in čiste ljubezni do bližnjega. Ljubijo bolj pijačo, kakor delo. Zakaj ne vporabimo bolj teh neštetih moči, ki so nam na razpolago? Gotovo imajo naše ženske vse potrebne zmožnosti, le pota ne poznajo, kako bi začele.

Kdor je imel v šoli opraviti, je gotovo sam spoznal, da so deklice precej bolj pridne in ubogljive, kakor dečki. Zakaj lepega in vzvišenega so bolj do-
vzetne in vsprejemljive. — Kdor pozna naše narodno življenje, vé, da ni nobena hiša dobra, če nima skrbne gospodinje. Naj mož dela in varuje, vse gre rakovo pot, če žena ne razume gospodinjstva. Nasprotno je veliko hiš, kjer je bil mož pijanec ali le uboga tapca, brez smisla za gospodarstvo, katero je rešila le dobra gospodinja. Za vse je sama skrbela, vse sama urejevala, varčevala je, molila in trpela, ko je mož popijal. Pridobila si je ljubezen otrok, obvarovala s svojim delom vse gospodarstvo in samega moža. Po vsej pravici pravi naš pregovor: da žena tri vogle hiše podpira. — V vsakem kraju je tudi več gospodinj, bodisi, da je na vdovo padlo gospodarstvo, ali niso marale dekleta jarem zakona, ki imajo v vsakem oziru najlepše gospodarstvo. Te so dokazale s svojim delom, da imajo tudi razsodnost in potrebno vztrajnost v delu. Kdo bi torej mogel dvomiti o velikih zmožnostih našega ženstva, ki so le preprosto brez sadu za splošni blagor zakopane.

Kdor je pa še bolj globoko pogledal v srce dobre matere ali goreče de-vice, je videl še kaj veliko lepšega. Po pravici se smejemo nekaterim ljudem, ki cenijo človeka le po obleki, mesu ali denarju. Prava olika naj bi bila v fino prikriti jopi, čednih komplimentih in neumnih frazah. Mi ne gledamo na to, ker vemo, da se olikani, plemeniti človek pozna le po plemenitem srcu. Pod lepo zunanjsčino se pa večkrat skriva le ostudna podlost, neka nizkost značaja, katere človek ne bi pričakoval pri olikanih. Če ni podlosti, je skoro splošno neka plitvost v vsem govorjenju in obnašanju. V občevarju s priprostim ljudstvom se ti pa pokažejo pravi biseri lepih src.

Mnogo naših gospodinj so prave matere revežev. Srce je vedno odprto, roke se odpirajo na skrivaj posebno zvečer domačinom siromakom, katerih je sram prositi. Vse jim dajo in še same sebi rade pritrčajo, da obrišejo solze nesrečnih. — Ta lepa usmiljenost je ena najlepših lastnosti na našem ljudstvu.

Ko bi videl to usmiljeno mater nesrečnih, kako se v križih in težavah, ki se ji z leti množijo, zaupno obrača k Bogu, kako križ oklepa in vdano moli: »Oče, varuj jih hudega, varuj jih greha, naj vedno le Tebe ljubijo!« bi jo

še bolj občudoval. Tu se resnično dobi večkrat še zdaj vera očajov in vdanost Marijina pod križem. Srce materino vedno upa in se vedno na novo daruje. Tu, v naših materah, izvira oni studenec žive vere in prave pobožnosti, ki krasi celi slovenski narod. V raznih domačih bridkostih — ko je mož pijanec, ko so otroci nerodni, se nam kaže še neka velikodušnost svetih in velikih mater po zgledu sv. Monike. — Ženske imenujemo pobožni spol. Pri nas je to gotovo resnično.

Po vseh krajih se nahajajo žene in dekleta, ki hrepenijo po večji popolnosti, kakor dehtijo rože po solnčni svetlobi in toploti. Čudno je, kako hitro razumevajo in po moči spolnujejo najlepše in najvzvišenejše nauke o krščanski popolnosti. Vsak tak trud rodi preobilan sad.

Ko smo povabili dekleta v Marijino družbo, začela se je povsod nova pomlad veslega nadnaravnega življenja. Misli so se obrnile od plesa, gostiln in znanja pri mnogih, žal, da ne pri vseh, na Marijo in čisto življenje. Ohranile so devišstvo pri nevarnostih in zapeljivostih sveta. Posvetnim ljudem se zdi nemogoče, ohraniti devišstvo, in mi jih imamo na tisoče, ki živijo najlepše življenje do zakona, in jih imamo na sto in sto, ki so obljubile vedno devišstvo. Kaj vse storijo te vnete duše! Pritrgajo si nočno spanje, da morejo k zakramentu, same se smatrajo za neko orodje v božjih rokah, s katerim naj Bog prosto razpolaga, le en namen imajo povsod, le eno željo: izpolniti morajo voljo božjo.

Lepo se kaže njih gorečnost za lepoto hiše božje. Veliko se je v zadnjem času storilo za oklepšavo naših cerkv. Lahko rečem, da so več kakor polovico darovale naše žene in dekleta. Kaže se res, da naši ljudje radi vse dajo za Boga in božje namene, Bog pa vleče njih srca nase z vedno večjo ljubeznijo. Taka so plemenita in za vse dobro vneta srca naših mater in deklet. Mnogo, mnogo je tudi gnjilega in slabega vmes. Čemu bi tajili, da mnogo žena in deklet ne pozna prave poti. Ni je grši stvari kakor ženska, ki se je pijači vdala. Nesrečna je mati in z njo vsa družina, ki ne spozna prave poti in noče premagati svojih napak, obžalovanja vredna dekle, ki je zašla na napačno pota.

Ženska ima srce, ki se rado daruje, je kakor vinska trta, ki se oklepa svoje opore in raste vedno višje ter rodi sladki sad, ki razveseljuje naše srce. Če je našla oporo v Bogu in dobrem življenju, se Bogu daruje in hrepeni po popolnosti, je res darovana v svojem stanu, lep in čist značaj. Če je zgubila trta oporo, se po zemlji plazi, hira, gnije in zgine brez sadu. Tako je tudi z ženskami.

Kadar posije pomladno solnce na mrzlo zemljo, se staja led, topli žarki privabijo iz zemlje prelepe rože v dolini in planini, vse se raduje lepega življenja. — Mi imamo v našem narodu

še veliko nevzdignjenih zakladov, ki bi mogli delati in sad roditi, imamo v naših ženskah nešteto pravih biserov, katere je treba postaviti na pravi delokrog in jim dati veliko pomladnega solnca, da se pokaže pravi sijaj. Mala iskra vname velik plamen. Nauki pa razsvetljujejo um, vžgejo srce, človek začne delati.

Ker imate torej vse potrebne zmožnosti in je narodnega dela za napredek v gospodarstvu in organizaciji še neizmerno veliko, vam bo zanaprej pri-
našal dom nekaj ponižnih nasvetov, kako bi mogle te lepe in svete dolžnosti spolnovati. Gotovo je ravno od tega dela v veliki meri odvisna prihodnost našega naroda.

Smešnice.

Na maškaradi. »To je pa vendar pregrdnos, kakršnega si je vaš mož nataknil!« — Žena: »Pa njegov pravi je še grši!«

Pri skušnji. Profesor: »Kaj veste o zakonu?« — Dijak: »Le ženiti se ne, gospod profesor!«

Izgovor. Sodnik: »V enem tednu ste šest parov čevljev ukradli! To je vendar preveč!« — Tat: »Je res, gospod sodnik; toda meni so bili vsi preveliki in šele zadnji so mi bili prav!«

Izdaj jo je. »Je vaša žena še pokonci, če pridete sedaj domov?« — »Gotovo!« — »Kaj pa, če pozneje pridete?« — »O, potlej je šele pokonci!«

Začetek prakse. »Kako je z vašo prakso, gospod doktor?« — »Za enkrat živim le od klofut!«

Moderno. »Kako pa delita s tovarišem pri kupčiji?« — »Prav po domače! Če prodava blaga za sto kron, imava vsak petdeset kron.« — »Kaj pa, ko blago naročujeta?« — »Ostaneva pa oba dolžna!«

Priliko treba porabiti. Bogataš svojemu zetu: »Jaz sem bil namenil svoji hčeri osem tisoč dote. Ker ima pa majhno grbo, ji bom dal deset tisoč.« — Zet: »Ali bi ne hoteli še nekaj primakniti, ker tudi nekoliko škili?«

Kratka sodba. Policaj: »Danes sem vjel potepuha, ki je šest gosi ukradel, pa ga nimam kam dejati, ker je ječa polna!« — Domači učitelj: »Izpustite enega, ki je manj ukradel, pa bo!«

Skaženo veselje. Odlikovanec: »Tako sem se veselil zlatega križca, — sedaj mi pa toliko sitnosti napravlja!« — »Kako je to?« — »Ker me vsak osel vpraša, zakaj sem ga dobil!«

Nova judovska kletev. »Bog pravični te kaznuj, da boš blagajnik, da boš z denarjem pobegnil v balonu in da boš namesto peska moral izmetavati ugrabljeni denar!«

Posebna lepota. Dekle, katero ste mi priporočili, naj jo vzamem, nekoliko škili, kakor sem slišal praviti!« — Posredovalec: »O, to nič ne dé, ima namreč tako majhne oči, da se to skoraj nič ne pozna!«

Ravno narobe. Samec: »Jaz mislim, da si zakonski, če so že dolgo skupaj, nimajo kaj očitati.« — Mož: »No, to bi moral ti slišati mojo staro, kadar pozno iz oštarije pridem!«

V zadregu. Tuje: »Kaj pa premišljuje?« — Hlapec: »Gospodu grofu, ki je pri nas čez noč, moram čevlje osnažiti, pa ne vem, če smem nanje pljuniti!«

Slaba slika. »To naj bi bil jaz? Saj nisem prav nič podoben!« — Slikar: »Jaz pa vem, da ste; zdaj tudi vi veste, drugim pa tako nič mar ni!«

Odložitev kazni. Oče: »Kdo te bo pretepel, Pepček, jaz ali mati, ker si tako slabo izdelal?« — Pepček: »Saj se menda tako ne mudi. Čakaj, da si nekoliko premislim!«

3289

Ako kašljate

ali težko sopete (astma), poskusite

slavonski želiščni sok
iz orlove lekarne v Pakracu.

Z izbornim učinkom istega boste gotovo zadovoljni. Tudi otroci ga vzamejo radi, ker ima prijeten okus. — **Ako boleate na**

želodčnih boleznih

ali na boleznih na črevih, potem zahtevajte v lekarnah znamenito znane

pakraške želodčne kapljice
in iznebili se boste kmalu boleznih.

Cena: 1 steklenica slavonskega želiščnega soka K 1-20,
1 " pakraških želodčnih kapljic " 1-60.

Kdor si teh ne more nabaviti v svojem stanovišču, naj isto naroči iz centrale

Lekarna „PRI ZLATEM ORLU“ v Pakracu (Hrvatsko).

Po pošti se ne pošilja izpod 2 steklenic.

Lovske puške

Izvrstno izstreljene v najboljši kakovosti pošilja

e. in kr. **JAN KONRAD** v Brčku št. 976 (Češko).
dvorni založnik

Lancaster dvocevne z jeklenimi cevmi, avtomat spred. držalom z zadnj. odpirajočo zapono K 55 —, 62 —, 75 — in višje. Dvocevka brez nabiralnikov in petelinov in s samo delujočim napajalcem, nov model, s trojnim zapornim in varnostno pripravo proti sproženju K 112 — Večjo izbiro lovskih pušk in samokresov najdete v mojem glavnem ceniku s 3000 slikami, kateri se pošlje vsakomur zastonj in franco

Priznano dobro blago za

moške in ženske obleke

sukno, platno in drugo manufakturno

blago se kupi najceneje v Ljubljani **„Pri Gorenjki“**

Pogačarjev trg. Ostanki po znižanih cenah.

POPOFF
najboljši čaj sveta

Išče se za opekarno

izvežbanega delavca ki je sposoben delati na vse stroje za opeko, dalje izvežbanega kurjača in vse potrebne delavce in delavke, ker se jih potrebuje. Plačilo po dogovoru. Spričevala naj se predlože gosp. Ivanu Gregorec-u, opekarnarju v Mengšu. 164 3-1

NAJBOLJŠA IN NAJSIGURNEJŠA PRILIKA ZA STEDENJE!

Lekarni promet do 31. decembra 1908
čez 72 milijonov kron.

Lastna glavnica K 420.537-92

Stanje vlog dne 31. majnika 1909
čez 20 milijonov kron.

LJUDSKA POSOJILNICA

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

Miklošičeva cesta šte. 8, prtiličje, v lastni hiši nasproti hotela „Unlon“ za frančiškansko cerkvijo

sprejema hranilne vloge vsak delavnik od 8. ure zjutraj do 1. ure popoldan ter jih obrestuje po

4 1/2 %

brez kaknega odbitka, tako da prejme vložnik od vsakih vloženih 100 kron čistih 4-50 kron na leto.

Hranilne knjižice se sprejemajo kot gotov denar, ne da bi se njih obrestovanje kaj prekinilo. Za nalaganje po pošti so poštno-hranilnice na razpolaganje. Sprejema tudi vloge od svojih zadrušnikov na tekoči račun ter daje istim posojila proti vknjižbi z in brez amortizacije, na osebni kredit (proti poroštvo) in zastavi vredn. papirjev. Menjice se najkulant. eskomptirajo.

Dr. Ivan Sušteršič, predsed. Josip Šiška, stolni kanonik, podpredsed. Odborniki: Anton Belec, posestnik, podjetnik in trgovec v Št. Vidu n. L. Fran Povše, vodja, graščak, državni in deželni poslanec. Anton Kobl, posestnik in trgovec, Breg p. B. Karol Kauschegg, veleposestnik v Ljubljani. Matija Kolar, stolni dekan v Ljubljani. Ivan Kregar, svetnik trg. in obrt. zbornice in hišni posest. v Ljubljani. Fran Leskovic, hišni posestnik in blagajnik „Ljudske posojilnice“. Ivan Pollak ml., tovarnar. Karol Pollak, tovarnar in posestnik v Ljubljani. Gregor Štubar, župnik na Rudniku.